

נזקי גוף בפשיטת רגל: הפיצויים למזיק או לניזוק? עו"ד ד"ר אסף פוזנר

מדי פעם ניתנים פסקי דין שהמשמעויות הפרקטיות שלהן הן רחבות יותר מהנושא שנדון. כזה הוא ע"א 10217/16 ב.ת.ב. - **בניני תעשיה באר"שבע בע"מ נ' ג'ינר** (פורסם בנבו, 17.1.2019) (להלן: "ג'ינר").

הסוגיה שעלתה בג'ינר היא זכאות נאמן בפשיטת רגל (ובאמצעותו הנושים) לפירות תביעה בגין נזקי גוף שעומדת לפושט רגל. מזה חמישים שנה לערך, ההלכה הייתה ברורה (ע"א 38/68 **הנא"מ בפשיטת-רגל של ידידיה ראובן נ' ראובן**, פ"ד כב (2) 141 (1968)): כל פירות התביעה הנזיקית הולכים לפושט הרגל, ואילו לנאמן אין זכות כלשהי להם. בפסק הדין הנזכר, שונתה ההלכה: אכן, רוב פירות התביעה יישארו בידי פושט הרגל, ואולם הפיצוי בגין אבדן ההשתכרות בתקופה שעד לסיום הצפוי של הליכי פשיטת הרגל (והפטר של החייב-הניזוק) יעברו לידי הנאמן.

בכך, על פני הדברים, הושווה מצבו של הניזוק-פושט-הרגל, לפושט רגל בריא: אלה האחרונים מעבירים את השתכרותם, במהלך הליכי פשיטת הרגל, לנאמן, אך בסוף ההליכים זוכים להפטר מחובות עבר ויכולים להתפרנס באופן מלא. גם לרשות הניזוק-פושט-הרגל יעמוד, בסוף ההליכים, מלוא התחליף של כושר השתכרותו, הוא הפיצוי, אשר ליתר הפיצוי (הוצאות רפואיות, עזרת הזולת ופיצוי בגין נזק לא ממוני ככאב וסבל), יעמוד אף הוא לרשות הניזוק-פושט-הרגל, בדומה לחייבים בריאים שיוצאים לדרך חדשה עם מלוא איבריהם ובריאותם.

מעבר להעברה ה"טכנית" של הסכומים לנאמן (אשר מהם יהנו הנאמן והנושים), לפסק דין ג'ינר השלכות ניכרות הן בתחום פשיטת הרגל והן בתחומים כלליים של תביעות בגין נזקי גוף

מחלוקת מעניינת נפלה בין השופטים בג'ינר. השופט אלרון סבר שמי שיגיש וינהל את התביעה יהא הניזוק, והנאמן יהא זכאי אך ורק לחלק מהפירות. עמדת השופט אלרון היא דוגמא נוספת, לתופעה עליה עמדתי בספרי **עוולות טרום לידתיות: הילד הרצוי והילד הבלתי רצוי** (הוצאת נבו, 2019), על פיה מוגשות תביעות נזיקיות על ידי גורם אחד (שכונה על ידי "התובע הראוי") – אך פירותיה, כולם או חלקם, הולכים לכיסו של גורם אחר (שכונה על ידי "זכאי קצה"). לעומת זאת, השופטים וילנר וסולברג, קבעו כי הזכות לפיצוי בגין אבדן השתכרות, עוברת לנאמן, אשר אף יגיש את התביעה.

מעבר להעברה ה"טכנית" של הסכומים לנאמן (אשר מהם יהנו הנאמן והנושים), לפסק הדין השלכות ניכרות הן בתחום פשיטת הרגל והן בתחומים כלליים של תביעות בגין נזקי גוף.

על נאמן בפשיטת רגל מוטלת החובה לאסוף את כלל הניכסים של החייב לצורך חלוקתם לנושים. בעוד שעד היום היה הנאמן יכול להסתפק בבחינת הזכויות הכלכליות של פושט הרגל, הרי שהיום מוטלת עליו החובה לבדוק האם לזכות פושט הרגל עומדת הזכות להגשת תביעה בגין נזקי גוף. בדיקה זו רחוקה מלהיות פשוטה

על נאמן בפשיטת רגל מוטלת החובה לאסוף את כלל הניכסים של החייב לצורך חלוקתם לנושים. בעוד שעד היום היה הנאמן יכול להסתפק בבחינת הזכויות הכלכליות של פושט הרגל, הרי שהיום מוטלת עליו החובה לבדוק האם לזכות פושט הרגל עומדת הזכות להגשת תביעה בגין נזקי גוף. בדיקה זו רחוקה מלהיות פשוטה: גם אם החייב סובל ממגבלות גופניות (ומצב זה, למרבה הצער, הוא נחלת רבים), אין הדבר מחייב את המסקנה שעומדת לו זכות לתביעה בגין נזקיו. ברוב המקרים, מדובר במגבלה טבעית ללא אפשרות להגיש תביעה. מעבר לכך, ברוב המקרים

של המקרים לא מדובר באירוע תאונתי חד הניתן לאיבחון בקלות (כגון תאונת דרכים), אלא ב"מצב". לכאורה, על הנאמן לבדוק האם המגבלות הבריאותיות נובעות מרשלנות רפואית (כגון איחור באבחון). אלא שיכולת הבדיקה, ברוב המקרים, אינה חלק ממומחיותם של נאמנים (שמתמקצעים בתחומי פשיטת רגל, ובמקרים רבים אף מדובר ברואי חשבון). בדיקה שכזו היא גם יקרה (ומחייבת פניה למומחים רפואיים) וממושכת (מחייבת איסוף כל החומר הרפואי ולאחר מכן בחינתו), דבר שעלול לעכב את הליכי פשיטת הרגל. הבדיקה אף מחייבת שיתוף פעולה משמעותי של פושט הרגל (פירוט מלוא הסיפור, הליכה לבדיקה אצל המומחים ולעיתים אף בבדיקות חודרניות).

בעוד שניזוק, שאינו פושט רגל, יוזם ומשתף פעולה עם עורך דינו (כדי לזכות בתיק ולשלשל את הכספים לכיסו), הרי שכאשר אין הוא צפוי לקבל את הכספים, שיתוף הפעולה מוטל בספק. ומי יממן את התביעה והבדיקה? בעוד שקרוביו של ניזוק-שאינו-פושט-רגל יהיו מוכנים לשקול לסייע לו במימון בתביעתו שלו, הרי שלא יהיו מוכנים הם לסייע לנאמן. האם הנאמן יכתת את רגליו בין נושים כדי לסייע לו בבדיקה (שלא ברור שתיב להם דבר) ולאחר מכן בתביעה (שסיכוייה לא ברורים)? **אולי יפנה לחברה להשקעות בהליכים משפטיים?** ודי אם נזכיר שבמצבים אחרים, כאשר תביעה נבלעת בקצבאות הביטוח הלאומי (ועל כן אין לניזוק סיבה להגשת תביעה), החוק מזכה את הניזוק ב"בונוס" של 25% מנזקו (ומעבר להשבת המצב לקדמותו), שאם לא כן, הניזוק לא יגיש תביעה, ובסופו של דבר הביטוח הלאומי לא יזכה בסכום כלשהו: "בונוס" שכזה לא קיים בהחלטת בית המשפט.

ועוד: לא בהכרח הניזוק מעוניין בהגשת התביעה, בכלל, ובמועד הספיק

ציפי, בפרט. כך, למשל, אם הניזוק החליק בדירתו-שלו, בשל העובדה שהרצפה הייתה רטובה. האם אנו מצפים – ברצינות – שהוא ישתף פעולה על מנת לתבוע את בן משפחתו? ואם לצורך התביעה יש צורך בגילוי סודות כמוסים של ניזוק (כגון בעיות גנטיות, פסיכיאטריות, או העובדה שפושטת רגל עברה הפלה בעברה): האם נצפה לשיתוף פעולה מלא? ומעבר לכך: אם הניזוק מחכה להתייצבות מצבו ולגיבוש הנזק הגופני (דבר שיכול לארוך שנים) כדי לשפר את סיכויי התביעה, האם נחייבו לשתף פעולה לשם הגשת תביעה שאינה בשלה? ומה יהא דינו של ניזוק-פושט-רגל, אשר ימתין עד לאחר קבלת הפטר וזא יגיש את התביעה?

בעוד שניזוק, שאינו פושט רגל, יוזם ומשתף פעולה עם עורך דינו, הרי שכאשר אין הוא צפוי לקבל את הכספים, שיתוף הפעולה מוטל בספק. ומי יממן את התביעה והבדיקה? ועוד: לא בהכרח הניזוק מעוניין בהגשת התביעה, בכלל, ובמועד הספיק, בפרט

מצב זה אף עלול להביא למצב בו בתי המשפט יצטרכו לדון באותו אירוע פעמיים: פעם בתביעתו של הנאמן (המבקש להגיש תביעה מוקדמת כדי לקדם את הליכי פשיטת הרגל; תביעה זו תוגש כמעט תמיד לבית משפט השלום) ופעם בתביעתו של הניזוק (שיתבע – מאוחר יותר – את הנזקים שיגיעו לכיסו, ובמקרים רבים תוגש התביעה לבית המשפט המחוזי). ספק רב אם מצב דברים זה יתרום להקלת העומס הרב המוטל ממילא על בתי המשפט.

אך מעבר לכך: גם אם הניזוק יגיש תביעה, הרי שבמקרים רבים התיקים מסתיימים בסכום גלובלי בפשרה (בין אם במשא ומתן בין הניזוק למִזיק, בין אם בגישור, ובין אם לאחר הצעה של בית המשפט). איך "יחלצו" מהסכום את הפיצוי בגין אבדן השתכרות עד להפטר הצפוי? תשובתו של בית המשפט העליון הייתה שבמקרה כזה בית המשפט של פשיטת הרגל יקבע את הסכום: וכיצד יעשה כן? האם הוא ישמע מומחים מטעם הצדדים (כאשר הצדדים הניצים הם הנאמן והנושים מזה, ופושט הרגל מזה)? ספק רב אם לבית המשפט של פשיטת הרגל יש את המומחיות או את הזמן על מנת להכריע בשאלות אלה. עוד יותר ספק, האם דיון בבית משפט של פשיטת רגל (ואשר יערב את הנושים), תואם את עמדת המחוקק בסעיף 70(ג1) לחוק בתי המשפט על פיו לא יפורסמו פרטי ניזוק שנגרמו לו נזקי גוף.

גם אם הניזוק יגיש תביעה, הרי שבמקרים רבים התיקים מסתיימים בסכום גלובלי בפשרה. איך "יחלצו" מהסכום את הפיצוי בגין אבדן השתכרות עד להפטר הצפוי? מול חסרונות אלה, יש להרהר עד כמה הנושים אכן ירוויחו מהזכויות המועברות לנאמן

מול חסרונות אלה, יש להרהר עד כמה הנושים אכן ירוויחו מהזכויות המועברות לנאמן: בחלק ניכר מהמקרים הנושים יפסידו, הן במקרים בהם הנאמן – לאחר מאמצים – יגיע למסקנה שלא ניתן להגיש תביעה (אך יצטרך לצורך הגעה למסקנה זו לשלם למומחים), ועוד יותר במקרים בהם הנאמן יגיש תביעה אך יפסיד אותה (ויחויב בהוצאות). אך גם במִקרה והנאמן יזכה בתביעה, יהיה מדובר בראש נזק אחד בלבד (אבדן השתכרות) לתקופה מוגבלת. לאור העובדה שרוב פושטי הרגל אינם מִרוויחים, מלכתחילה, סכומי עתק, הרי שהזכייה האופיינית לא צפויה להניב סכום גבוה, שספק אם יצדיק את המהלך כולו, אפילו במקום בו יוכתר בהצלחה.

אך לפסק הדין עשויות להיות השלכות ניכרות גם בתחומים אחרים: כאשר בית המשפט פוסק פיצויים בגין אבדן השתכרות, הרי שבמקרים רבים הוא פוסק סכום גלובלי. במקרים כאלה בלתי אפשרי לחלץ מפסק הדין

את אבדן ההשתכרות לתקופת זמן ספציפית (עד להפטר הצפוי). אך גם כאשר בית המשפט, לכאורה, מפרט את הנזק, הוא עושה כן "בממוצע", ולמשל יקבע שהניזוק הפסיד 20% משכרו. "ממוצע" זה הוא מטעה: בשִׁלבים לאחר האירוע התאונתי, ההפסד גדול יותר, שהרי הניזוק אינו יכול אז לעבוד. גם בתקופה עתידית, כאשר הניזוק יתבגר, ההפסד יהא גדול יותר, כאשר תלאות האירוע התאונתי מצטרפים לתלאות הגיל. מצב דב־רים זה אינו נכון רק לגודל ההפסד: הוא נכון גם לנושא השכר: כאשר בית המשפט קובע, למשל, שקטין היה מרוויח שכר ממוצע במשק, אין משמֵעוֹת הדברים שבגיל 21 הוא היה מרוויח אותו סכום כבגיל 50. בתחילה הוא היה מרוויח פחות, ולאחר מכן היה מרוויח יותר. אך בעוד שהממוצע

בית המשפט יאלץ לצייר שני גרפים: גרף אחד של התקדמות השכר, וגרף שני של החלק שאותו מפסיד הניזוק מתוך השכר. מלאכה זו היא מלאכה מורכבת ואינה נובעת מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הוא כלי עזר ראוי כאשר הכספים מגיעים לניזוק, הרי שהוא כלי מטעה כאשר חלק מהכספים (בתקופת זמן מסוימת) מגיעים לנאמן ושאר הכסֵפים מגיעים לניזוק. במילים אחרות, בית המשפט יאלץ לצייר שני גרפים: גרף אחד של התקדמות השכר, וגרף שני של החלק שאותו מפסיד הניזוק מתוך השכר. מלאכה זו היא מלאכה מורכבת ואינה נובעת מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: עורכי דין ובתי המשפט אינם מורגלים בה, ועלויות זמני ההתדיינות עלולים לזנק (והכל על חשבון הצדדים). דברים אלה אינם נכונים רק ביחס לזמן השיפוטי בערכאה המבררת: כיום, בית המשפט לערעורים בוחן את סכומי הפיצוי באופן כללי: אם מדובר בסכום "סביר", אזי אין זה משנה אם הוא נפסק ביחס לעבר או ביחס לעתיד, בראש נזק פלוני או בראש נזק אלמוני. אך פסק הדין החדש יוצר מצב בו בית המשפט יאלץ לאבחן בין הסכומים: לכסף, לפתע, יהיה ריח.

על פסק הדין הוגשה בקשה לדיון נוסף התלויה ועומדת: דנ"א 1996/19 **קוגן נ' ב.ת.ב. – בניני תעשיה באר שבע בע"מ**; הח"מ ייצג בערעור האזרחי את לשכת עורכי הדין.

עו"ד ד"ר אסף פוזנר הינו שותף במשרד עורכי הדין קמחי, פלד, פוזנר, שילה ושות', וכן מרצה לדיני פיצויים ורשלנות רפואית באוניברסיטה העברית